מעט מאורו של חנן

דף לימוד משפחתי פרשת מקץ

מתורת חנן פורת • דמות החמ"ד תשפ"ז

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ,
אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמָעְנוּ, עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" בראשית מ"ב, כא

מאורו של חנן:

מיהן הנימין והטיעת הלידות ההדדית

בפסוק מדהים זה, הנאמר עשרים שנה לאחר מכירת יוסף, חושפת התורה לראשונה את התיאור הנורא של המכירה: יוסף התחנן על נפשו מתוך הבור, והאחים אטמו את אוזניהם. חנן שואל, מדוע התורה משמיטה את התיאור המזעזע הזה בזמן המעשה עצמו, בפרשת וישב, ובוחרת לגלות לנו אותו רק כעת. התשובה היא שהתורה מבקשת לרמוז לנו שרק עתה, לנוכח המשבר במצרים, הפנימו האחים באמת את חומרת מעשיהם והחלו בתהליך של תשובה.

אך חנן מעלה שאלה נוספת: אם יוסף שומע את האחים מתוודים ואומרים "אשמים אנחנו", מדוע אינו מתוודע אליהם מיד ומסיים את הסבל? מדוע הוא ממשיך להקשות עליהם ואף אוסר את שמעון?

כאן חנן מאיר את יסודות הלכות תשובה של הרמב"ם (פרק ב', הלכה א): תשובה גמורה אינה מסתכמת בחרטה על העבר - "אשמים אנחנו". תשובה שלמה נבחנת כאשר האדם עומד שוב באותו ניסיון, באותו המקום, ויש בידו הכוח לחטוא, אך הפעם הוא בוחר בטוב ואינו נכשל.

יוסף, בתבונתו ובאהבתו הגדולה, רצה להביא את אחיו לתיקון גמור ולתשובה שלמה. לכן הוא יוצר במכוון את "מבחן בנימין": הוא מעמיד את בנימין, בנה השני של רחל האהובה, בסכנת מאסר, כדי לראות האם האחים יפקירו גם אותו כפי שהפקירו אותו בעבר, או שמא יילחמו עליו. ואכן, בפרשה הבאה אנו רואים את יהודה, המנהיג, קם ואומר: "אֲנִכִי אֶעֱרְבֶנּוּ... כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתִּי" (בראשית מ"ג, ט). מהלכו של יוסף הצליח: הוא הטמיע בלב האחים את מידת הערבות ההדדית והפך אותם מאוסף של יחידים לאומה מאוחדת, האחראית זה לזה.

ניצוץ של זהות

טיפוח ביטוי בדיעת ראיית לאומית ומפקל פדיון שבויים

היסוד של הערבות ההדדית, התפיסה ש"כל ישראל ערבים זה בזה" ושאיננו יכולים לעלות אל אבינו שבשמיים כאשר אחינו אינו אתנו, הוא הלב הפועם של הזהות הציונית־דתית.

חנן, חי מתוך תודעת ערבות מתמדת. הוא פעל ללא הרף למען אחדות העם, נלחם למען השכבות החלשות והיה מחלוצי הפעילות למען פדיון שבויים ונעדרים בצה"ל.

עבורנו, מדינת ישראל איננה רק פרויקט של מקלט בטוח, אלא ביתה של משפחה אחת גדולה. התיקון ההיסטורי של האחים מלמד אותנו שרק מתוך דאגה וערבות מוחלטת לאחינו אנו ראויים להיגאל ולהיקרא עם אחד.

**כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל אָבִי
וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתִּי**

איננו יכולים לעמוד לפני אבינו שבשמיים בשמחה, כל עוד אנו שוכחים את אחינו הנמצאים בצרה; התיקון השלם שלנו תלוי בערבות ההדדית ובאהבה השוררות בינינו.

שיח משפחתי סביב שולחן השבת

מהי תשובה גמורה?

הרמב"ם וחנן מלמדים שתשובה אמיתית נבחנת ביכולת להתגבר על אותה טעות כאשר היא מזדמנת שוב בדרכנו.

היום קרה לכם משהו טוב - רבתם עם חבר, לא אמרתם אמת או התעצבתם - ובפעם הבאה שתעלתם למבחן דומה תבחרתם לפעול אחרת ולתקן? איך הרגשתם?

"הנער איננו אתי"

יהודה מצהיר שאינו מסוגל לחזור הביתה בלי אחיו הקטן. מהי משמעותה של ערבות הדדית בתוך המשפחה או הכיתה?

איך ניתן לראות שאלת אחד לזו יישאר מאחור או ירגיש לבדו?

להקשיב לחלש

האחים מצטערים על כך שלא שמעו את זעקתו של יוסף מן הבור. כיצד נוכל לפתח "אוזן קשבת" לחברים או לבני משפחה שעוברים תקופה קשה,

לא אלו אינם אומרים בפאת הפיסוק?

זהות בשטח

הזהות הציונית-דתית מבוססת על אחריות ועל ערבות לכל חלקי עם ישראל - דתיים וחילונים, תושבי הפריפריה והמרכז. כיצד אנו כמשפחה יכולים ליישם את מידת הערבות של יהודה בחברה הישראלית של ימינו?

אילו יוצאות או מעשים משפיעים לרעה כיום?

פיני אפרתי | מנהל חינוכי "בית הציונות הדתית"